

## Kültürleşme Bağlamında Geçici Koruma Statüsüne Sahip Suriyelilerin Sosyal Uyumları Üzerine Bir Değerlendirilme

### *Evaluation of Social Integration of Syrians Under the Temporary Protection Status in the Context of Acculturation*

Latife USLU<sup>a</sup> 

ÖZ	ABSTRACT
<p>Bu çalışmada Suriyelilerin Türkiye'deki genel durumu ele alınarak entegrasyona ilişkin bir değerlendirme yapılmakta, özellikle de kültürleşme bağlamında konu ele alınmaktadır. Göç öncesi ve sonrası yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal etkenler göçün kendi içinde derinleşmesine ve çeşitlenmesine neden olurken, göçün hedefinde olan ülkeler için göç sonrası entegrasyon konusu ele alınması gereken bir konu haline gelmektedir. Bu bağlamda Suriye'den Türkiye'ye gelen milyonlarca Suriyelinin sosyal uyum ve kültürleşme bağlamında entegrasyon süreçlerinin tartışmaya açılması önemli görülmektedir. Uluslararası göç bağlamında, son yıllarda şahit olunan en büyük göç, Suriye'deki savaştan kaçan sığınmacı göçü olmuş ve 2011 yılında Suriye'de başlayan savaş sonucunda Türkiye, milyonlarca Suriyeli sığınmacıya, geçici koruma kapsamında, ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Yaşanan bu süreçte Suriyelilerin ülkedeki konumunun geçicilikten kalıcılığa dönüştüğü düşünülmekte ve Suriyelilere yönelik sosyal uyum konusu önem kazanmaktadır. Ancak Suriyelilere karşı yerel halkta gelişen olumsuz algı, göç politikalarının yetersiz olması ve uyum noktasında ihtiyacı karşılamaması Suriyelilerin sosyal uyumlarının ne yönde gelişeceğini tartışmaya açılmasını gerekli kılmaktadır. Buna göre bu çalışmada yapılan değerlendirme ile Suriyelilerin giderek kapalı bir topluluk haline geldiği, hâkim kültürle aralarında mesafe olduğu ve toplumdaki ayrışma risklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.</p>	<p>With international migrations for various reasons, the issue of post-migration integration becomes an issue that needs to be taken seriously for countries that are the target of immigration. In the context of international migration, the largest refugee migration witnessed in recent years has been the migration of refugees fleeing the war in Syria. As a result of the war that started in Syria in 2011, Turkey has started to host millions of Syrian refugees under temporary protection. But it is thought that the position of Syrians in the country has turned from temporary to permanent. At this point, the issue of integration and social cohesion for Syrians gains importance. However, it makes it necessary to open up for discussion in which direction the integration and social cohesion of Syrians will develop because of the negative perception of the local people towards Syrians, the inability to meet the needs in terms of integration and the inadequacy of migration policies. In this study, an evaluation of integration is made, especially in the context of acculturation, the subject is discussed. In this context, it is considered that the risk of Syrians becoming increasingly withdrawn and separating from society is high.</p>
<p><b>Anahtar Kelimeler</b></p> <p>Uluslararası göç, Sığınmacı, Geçici koruma statüsü, Sosyal uyum, Kültürleşme</p>	<p><b>Keywords</b></p> <p>International migration, Asylum seeker, Temporary protection status, Social integration, Acculturation</p>

<sup>a</sup> Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. Email: [latifeu@gmail.com](mailto:latifeu@gmail.com)  
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

## 1. Giriş

Küreselleşmeyle birlikte, ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi ile uluslar üstü alanda kurulan ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkiler insan hareketliliğinin büyük boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda ulus-devlet anlayışı ile önemi vurgulanan sınırların kolaylıkla aşılabilir olduğunu ve çeşitli nedenlerle uluslararası alanda yaşanan göç hareketinin, yenedünya düzenin şekillenmesinde önemli bir faktör olduğunu da göstermiştir (Castles ve Miller, 2008: 11). Geçmişten bu güne uluslararası alanda yaşanan göç hareketleri hem göç veren hem de göç alan ülkelerin toplumsal yapısını değiştirmiş ve bazı durumlarda göçmenler yeni bir devleti, bazı durumlarda ise devletler yeni göç hareketlerini yaratmıştır (Abadan-Unat, 2000: 43). Bu nedenle göç olgusu tanımlanırken konunun kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Göç, birey ya da kitlesel grupların ekonomik, sosyal, siyasal, coğrafi ve iklimsel sebeplerden dolayı buldukları yerden, daha rahat hayat şartlarına sahip olabileceklerini düşündükleri, başka bir yere hareket etmesi ya da hareket etmeye zorlanması olarak tanımlanabilir. Ancak bu mekânsal hareketliliğin öznesi 'insan' olduğu düşünülürken, bu aynı zamanda emek ve sermayenin, farklı kültür, din, dil ve geleneklerin, farklı siyasi anlayış ve ideolojilerin de hareket etmesi anlamına gelmektedir. İnsan ile birlikte harekete geçen bu ekonomik, sosyal ve siyasal yapıların hem terk edilen hem de varılan toplumda meydana getirdiği değişim ve dönüşüm düşünülürken göçün ne kadar önemli bir sosyolojik olgu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası göçün tarihsel gelişimine bakıldığında, geçmişten bu güne çeşitli nedenlerle dikkat çeken önemli kitlesel göçler yaşanmıştır (Abadan-Unat, 2000: 41-43). Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra uluslararası göçün yoğunluğunun arttığı söylenebilir. Ancak son yıllarda savaş, çatışma ve terör gibi nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan ve literatürde sıklıkla mülteci ve sığınmacı göçü olarak ele alınan göçler dikkat çekici boyutlara ulaşmaktadır. Son yüzyılda Orta Doğu, Afrika ve Asya ülkelerindeki ekonomik, sosyal ve siyasal istikrarsızlıklardan dolayı yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar, terör olayları, farklı dini ve etnik gruplara karşı uygulanan fiziki ve psikolojik baskılar bu bölgelerde yaşayan milyonlarca insanın can güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) yayınladığı Küresel Eğilimler Raporu'na (2019: 2) göre dünya çapında zorla yerinden edilenlerin sayısı 79.5 milyona ulaşmıştır. Bu sayının 26 milyonu mültecileri, 4.2 milyonu sığınmacıları, geri kalanı ise ülke içinde zorla yerinden edilenleri oluşturmaktadır. Bütün mültecilerin üçte ikisine kaynaklık eden ilk beş ülke sıralaması: Suriye, Venezüella, Afganistan, Kuzey Sudan, Myanmar iken mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler sıralaması: Türkiye, Kolombiya, Pakistan, Uganda ve Almanya'dır (BMMYK, 2019: 2). Mülteciler özellikle ölüm, işkence, zulüm gibi insan kaynaklı felaketlerden dolayı temel insan hakları tehdit altında olduğu için ülkelerini terk etmek zorunda kalırlar (Ateş, 2011: 311). Bu durum dikkate alındığında dünya çapında zorla yerinden edilenlerin ulaştığı bu sayı, korkunç bir insanlık trajedisini ortaya koymaktadır.

Bugün dünyada, çeşitli nedenlerle bireysel ya da kitlesel olarak göç hareketleri yaşanmaya devam ederken, çok sayıda göçmen ve sığınmacıya ev sahipliği yapan ulus devletlerde, entegrasyon konusu tartışmaya açılmakta ve bu yöndeki politikalar öne çıkmaktadır. Ancak entegrasyon politikalarının genelde istihdam, eğitim, sağlık, barınma, dil öğrenme hizmetlerine erişim gibi daha çok yapısal uyumla bağlantılı olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle göçmenlerin, ev sahibi toplumda var olan sisteme dâhil olmasına ilişkin bir uyum söz konusu olup kültürel uyum konusu göz ardı edilebilmektedir. Çünkü ulus devletler için farklı kültürler, egemen kültür ve kimlik için bir tehdit olarak görülmekte ve homojen kültür anlayışı ile

çakışmaktadır. Buna karşılık farklı kültüre sahip göçmenlere karşı dışlayıcı hareketler göçmenlerin daha fazla köken kültürlerine başvurmalarına ve kendi içlerine kapanmalarına neden olmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 53-55). Buna göre kültür, din, gelenek ve yerel halk ile kaynaşma gibi konuların dikkate alınmadığı ya da ikinci plana atıldığı durumlarda uyumdan ziyade çatışmaların yaşanması ya da toplumsal kutuplaşmanın artması olasılığı gündeme gelmektedir. Castles ve Miller (2008) kültürün, göç alan bütün ülkelerde giderek daha çok siyasallaştığını ifade ederek ırksal üstünlük düşüncelerinin ideolojik ağırlıklarını kaybettikçe göçmenlere karşı dışlayıcı pratiklerin giderek kültürel farklılık meselesi üzerine yoğunlaştığına dikkat çekmekte ve bu durumun aynı zamanda, göçmenlerin direniş politikalarının da gittikçe daha çok kültürel semboller etrafında şekillendiğine dikkat çekmektedirler. Buna göre göç alan ülkelerde baskın toplum, kültürel farklılıklardan dolayı göçmenleri dışlarken, göçmenler bu dışlanmaya tepki olarak kendi köken kültürlerine daha fazla sarılmaktadır. Diğer bir deyişle kültürel farklılık dışlanmayı, dışlanma kültürel farklılıkları beslemekte ve bu durum uyum sürecinde kısır bir döngüye dönüşmektedir. Dolayısıyla entegrasyon sürecinde yapısal uyum kadar kültürel uyum da önem kazanmakta ve bu konu göç alan ülkeler için üzerinde durulması gereken mesele haline gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye için sosyal uyum ve kültürel uyum meselesinin, özellikle Suriyeliler özelinde, ele alınması önemli görülmektedir.

Son zamanların öne çıkan sığınmacı ve mülteci göçü denildiğinde, etkileri halen devam eden Suriye örneği karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş, milyonlarca insanın hem ülke içinde zorla yerinden olmasına hem de başta sınır olmak üzere başka ülkelere sığınmak zorunda kalmasına neden olmuştur. Suriye’ye sınır komşusu olan Türkiye, savaşın başladığı günden bugüne milyonlarca Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaya başlamış ve bugün dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir (BMMYK, 2019: 20). Türkiye, Suriyelilere geçici koruma kapsamında ev sahipliği yapmaktadır. Ancak yaklaşık on bir yıldır Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin geri dönüşlerine ilişkin bir ön görüş bulunmamakla birlikte önemli bir kısmının Türkiye’de kalıcı olduğuna dair genel bir kanı oluşmaktadır. Dolayısıyla Suriyeliler özelinde entegrasyon meselesi ön plana çıkmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’ye göçünden sonra büyük ölçüde şekillenen göç politikalarının, sığınmacı ve göçmenlerin yapısal uyumuna kısmen izin verdiği söylenebilir. Bununla birlikte mevcut politikaların kültürel anlamda uyum ve yerel halk ile kaynaşma noktasında ne kadar yeterli olduğu ve hangi noktalarda güçlendirilmesi gerektiği hususunun tartışmaya açılması önemlidir. Bu çalışmada, yaklaşık on bir yıldır Türkiye’de ikamet eden ve giderek kalıcı hale geleceği düşünülen Suriyelilerin uzun vadede entegrasyon ve toplumsal kabullerinin ne yönde gelişeceğine dair bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Bu değerlendirme yapılırken sosyal uyum ve kültürleşme kuramlarından faydalanılmakta ve yerel halkta oluşan Suriyeli algısının, Suriyelilerin uyum süreçlerine etkileri tartışılarak kültürleşme stratejileri bağlamında konu incelenmektedir.

## **2. Sosyal Uyum Bağlamında Kültürleşme**

Göç olgusu toplumsal değişim ve dönüşüm için önemli bir itici faktör olma özelliğine sahiptir. Göçmenlerin göç ile birlikte, kendi din, dil, kültür ve geleneklerini de beraberinde götürmeleri bu değişim ve dönüşümde önemli bir etkidir. Bununla birlikte göçün dinamik yapısıyla oluşan çoğulcu toplum yapısına sahip ülkelerde, entegrasyon konusu tartışmaya açılmakta ve bu yönde politikalar geliştirilmektedir. Ancak ulus-devlet anlayışına sahip ülkelerin devlet sınırları içerisinde homojen bir toplum yapısı oluşturma isteği, ulus-devletin yurttaşı olmayanların

yabancı olarak tanımlanması ve yabancıнын bir tehdit unsuru olarak görülmesi, göç politikalarında belirleyici olmaktadır (Aksoy, 2001: 45). Buna göre entegrasyon/uyum politikaları belirlenirken de bu tehdit algısının etkin olduğu ve entegrasyon politikalarının, sistemin korunması ve yönetilmesi temelinde şekillendiği görülmektedir (İçduygu, 2014: 49).

Göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelerde göç politikaları geliştirilirken şu üç anlayış öne çıkmaktadır: asimilasyon, çokkültürlülük, entegrasyon. Asimilasyon, azınlık konumunda bulunan etnik ve ırksal grupların baskın toplum içinde emilmesi ve böylece kendine özgü kültürel ve fiziksel kimliklerini kaybetmesi ile sonuçlanan bir süreçtir (Sağlam, 2017: 150). Ancak İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen insan hakları ile birlikte azınlık hakları önem kazanmış ve asimilasyon anlayışı büyük ölçüde terk edilmeye başlanmıştır (European Forum for Migration Studies [EFMS], 2006: 11). Bundan sonra farklı kültürlere sahip gruplarla bir arada yaşamaya ilişkin yeni çözümler aranmış ve çokkültürlülük anlayışı gelişmeye başlamıştır. Çokkültürlülük farklı din, dil, kimlik, kültür ve geleneklere sahip grupların aynı ülke içerisinde farklılıkları ile birlikte yaşamasına izin veren bir anlayıştır. Ancak çokkültürlülük politikaları sonucunda her grubun kendi kültürel kalıplarına göre bir yaşam sürdürmesi, bu grupların toplumun geri kalanından ayrışması ve toplumun içinde özerk yapıların kurulması riskini gündeme getirmiştir (Laçiner, 2001: 158). Diğer bir deyişle çokkültürlülük anlayışı, farklı grupların aynı toplum yapısı içinde birbirinden ayrı yaşamasına sebep olduğu düşüncesiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda farklı kültürlere sahip grupların bir arada ve birlikte yaşamasını öngören entegrasyon politikaları çokkültürlülük anlayışının yerini almaya başlamıştır.

Entegrasyon kavramı, bugün özellikle uyum politikaları söz konusu olduğunda, asimilasyon ve çokkültürlülük yerine daha kabul gören bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak entegrasyonun farklı boyutlara sahip olması, ülkelere göre uygulamada farklılık göstermesi, göçmenlerin ve ev sahibi toplumun uyuma yönelik tutumları entegrasyona ilişkin genel kabul gören bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte entegrasyon, göçmenlerin toplumun bir parçası olarak kabul edildiği ve genellikle göçmenler ile ev sahibi toplum arasında iki yönlü etkileşimi öngören bir süreç olarak tanımlanabilir (Uluslararası Göç Örgütü [IOM], 2013: 30). Buna göre entegrasyon, hem göçmenler için hem de ev sahibi toplum için ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak karşılıklı bir uyum sürecini öngörmektedir. Diğer taraftan entegrasyon, göçmen ve ev sahibi toplumu etkileyen iki yönlü bir anlayışı içerirse de sonuç olarak yasal ve yapısal çerçevesi baskın toplum tarafından belirlenmektedir (Çağatay ve Onay, 2015: 61). Bu kapsamda entegrasyonun uygulamada tek yönlü bir süreç olduğu varsayımına dayanan popüler ve politik bir tutum gelişmekte ve göçmenlerin mevcut kültüre veya topluma entegre olmaları beklenmektedir. Bu noktada entegrasyon politikalarının, iki yönlü bir uyum anlayışı olmaktan çıkarak göçmenlerin, baskın topluma eklemlenmesi/entegre olması, yani tek yönlü bir uyum anlayışına dönüşmesi söz konusu olabilmektedir. Ancak fiiliyattaki bu duruma rağmen literatürde entegrasyon, hem ev sahibi toplumun hem de göçmenlerin katılımını gerektiren iki yönlü bir süreç olarak ele alınmaktadır (Castles vd, 2002: 113).

Entegrasyon konusunun nasıl anlaşıldığı ve uygulandığı konusu tartışmalı olsa da bu mesele nesiller boyu süren bir süreci kapsamakta ve ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve psikolojik boyutuyla karmaşık bir yapıya bürünmektedir. Bu bağlamda entegrasyon sürecini açıklamak için farklı kategori ve kavramlar kullanılmaktadır. Entegrasyonun çok boyutlu bir süreç olmasından da hareketle birbirinden farklı ama birbiri ile bağlantılı bileşenlere ya da göstergelere yer verilmektedir. Bu kapsamda Ager ve Stranger (2008), entegrasyonun temel

alanlarını tanımlayan dört başlığa yer vermekte ve her bir başlık için belirleyici olan göstergeler kullanmaktadır. Bu başlıklar şu şekildedir: i) İşaretler ve araçlar (markers and means): istihdam, barınma, eğitim, sağlık; ii) Sosyal bağlantılar (social connection): sosyal köprüler, sosyal bağlar, sosyal bağlantılar; iii) Kolaylaştırıcılar (faciliators): dil ve kültürel bilgi, güvenlik ve istikrar; iiiii) Belirleyiciler (foundation): haklar ve vatandaşlık (Ager ve Stranger, 2008: 170). Bu yaklaşım entegrasyonun hangi aşamalardan oluştuğunu göstermesi ve entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılması açısından yol gösterici olmaktadır.

Entegrasyonun, mevcut sisteme uyum, sosyal ve kültürel kaynaşma, aidiyetlik, hak ve yükümlükler kazanma gibi farklı boyutları dikkate alındığında 'sosyal uyum (social integration)' adı altında bir kategorileştirmeye de yer verilebilir. Buna göre sosyal uyum; yapısal, kültürel, etkileşime dayalı ve özdeşime dayalı olmak üzere dört başlık altında ele alınmaktadır. Yapısal uyum, göçmenlerin ev sahibi toplumda yer alan temel kurumlarda pozisyon ve statülere erişmesi ve haklar kazanmasını ifade etmektedir. Buradaki temel kurumlar; ekonomik sistem, iş gücü piyasası, eğitim sistemi, konut sistemi ve sağlık sistemini kapsayan refah devlet yapısı ile politik anlamda vatandaşlık elde edilmesinden oluşmaktadır. Kültürel uyum, göçmenlerin bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişimler yaşamasını ifade etmektedir. Etkileşime dayalı uyum, ev sahibi toplumun temel ilişki ve sosyal ağlarına göçmenlerin dâhil edilmesi ve kabulü anlamına gelmektedir. Bu uyum sürecinin göstergeleri; sosyal ağlar, arkadaşlık, ortaklık, evlilik ve gönüllü organizasyonlara üyeliktir. Özdeşime dayalı uyum ise göçmenlerin etnik, bölgesel ya da ulusal kimlik ile özdeşleşmesi ve aidiyet duygusunun gelişmesidir (Bosswick ve Heckmann, 2006: 9-10).

Sosyal uyum sürecinde, göçmenlerin ne kadar başarılı olacağı uygulanan politikalara ve baskın toplumun kabul düzeyine göre değişmektedir. Sosyal uyum için gerekli olan politika göstergeleri şu şekilde özetlenebilir: Yapısal uyum için istihdam, girişimcilik, mesleki eğitim politikaları, eğitim desteği, ikamet ve sağlık politikaları, vatandaşlık politikaları, sivil ve siyasi katılım desteği; kültürel uyum için dil eğitimi, göçmen kültürünün desteklenmesi, dini uygulamalara ilişkin destek; özdeşime dayalı uyum için çokkültürlü politikalar, göçmenlerin seküler ve dini kuruluşlarının tanınmasına ilişkin politikalar, milli törenler ve olayların dahil olduğu vatandaşlık kültürünün teşvik edilmesidir. Etkileşime dayalı entegrasyon ise kişisel ilişkilere bağlı olduğu için politikalar bu entegrasyon sürecinde sınırlı rol oynamaktadır (Bosswick ve Heckmann, 2006: 12-15). Ancak sosyal uyumun diğer aşamalarına ilişkin politikaların hem göçmenler hem de ev sahibi toplumun beklenti ve çıkarları doğrultusunda eşit bir şekilde uygulanması aynı zamanda etkileşime dayalı uyum sürecinin de başarılı olmasında önemlidir.

Sosyal uyum sürecinin başarılı olması, göçmenlerin uyuma ne kadar istekli olduğuna bağlı olduğu gibi baskın toplumun uyumdan ne anladığına, sosyal uyum politikalarının içeriği ve uygulanış şekline, ev sahibi toplumun kabul düzeyine de bağlıdır. Buna göre uyum sürecinde göçmenleri başarısızlığa iten birtakım etkenler bulunmaktadır. Göçmenlerin kurumsal katılımını yasaklayan yasal engelleri içeren yapısal ayrımcılık, göçmenlere karşı haksız muameleleri içeren ayrımcı davranışlar, önyargı, entegrasyon sürecinde sivil toplum ve devlet desteğinin olmaması sosyal uyumun önünde yer alan engeller olarak görülmektedir (EFMS, 2006: 19). Kısacası, kurumsal ve toplumsal alanda ortaya çıkabilecek ayrımcılık, dışlanma, ön yargı gibi hususlar göçmenlerin başarılı bir sosyal uyum süreci geçirmesini engellemektedir.

Uyum süreci, birbiri ile bağlantılı olan farklı dinamiklere sahip olup bu dinamikler arasında kültürel anlamda uyumun önemli olduğu söylenebilir. Kültür, insanların davranışlarını, düşüncelerini, tutumlarını, dünya görüşünü, kılık-kıyafetini, beslenme alışkanlıklarını, inanç ve değerlerini belirleyen bir olgudur ve bireyin içinde doğduğu toplumda öğrenilir. Göçle birlikte bu kültürel değerlerin geride bırakılması mümkün olmadığı için bireyler göç ederken bu değerlerini de beraberinde götürür. Dolayısıyla göç edilen ülkedeki egemen kültür ile göçmenlerin sahip olduğu kültürel değerlerin farklı olması sosyal uyum sürecinde bir sorun haline gelebilir (Castles ve Miller, 2008: 53-54). Göçmenler, kendi kültürel değerleri ile baskın toplumun kültürel değerleri çatıştığında ne yapmalı? Kendi kültüründen mi vazgeçmeli? Yoksa baskın toplumdaki ayrılarak kendi kültürel değerlerini devam mı ettirmeli? Ya da kendi değerlerinin ne kadarını sürdürmeli ve baskın toplumun kültürünün ne kadarını benimsemeli? Bu durum uyum sürecinde ciddi bir ikilem oluşturmakta ve bu konu kültürleşme kuramı bağlamında değerlendirilmektedir.

Kültürleşme, farklı kültürel özelliklere sahip birey ya da grupların doğrudan ve sürekli teması sonucunda ortaya çıkan değişim olarak tanımlanabilir (Sam, 2006: 11; Redfield vd. 1936: 149; Flakerud, 2007: 543). Kültürleşme tanımı yapılırken dikkat çekilen en önemli husus "temas"dır. Çünkü temas kültürleşmenin ön koşulu olup kültürleşme sürecinin başlaması için farklı kültürel geçmişe sahip grup ya da bireylerin ilk elden ve sürekli olarak temasa geçmesi gerekmektedir. Temas sonucunda karşılıklı etkileşim başlar ve etkileşimin doğal bir sonucu olarak grup ya da bireylerin kültürel kalıplarında değişimler başlar. Bu değişim sürecinde, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan güçlü olan grubun diğer grup üzerindeki etkisinin büyük olduğu ve bu nedenle baskın olmayan grubun daha fazla değişime maruz kaldığı değerlendirilir. Ancak etkileşim başladığında baskın olmayan grup kadar baskın grupta da değişimler yaşanmaktadır (Sam, 2006: 14-16). Dolayısıyla gruplar arası temas ve etkileşim başladığında her iki grup için de değişimin kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

Kültürleşme sürecinde etkileşim içine giren baskın grup ile azınlık grubun, sosyal ve politik olarak eşit olup olmadıkları, azınlık grubun değişime zorlanması ya da değişim için gönüllü olması, baskın toplum içinde azınlık gruba sunulan sosyal ve ekonomik fırsatlar gibi etkenler kültürleşmeyi etkileyen önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörlerin de etkisi ile kültürleşmenin; kabul, adaptasyon ve tepki ile sonuçlanması söz konusudur. Buna göre; i) Kabul, azınlık grubun kendi rızası ile baskın toplumun kültürel değerlerinin büyük bir bölümünü benimsemesi ve kendi kültürel mirasını terk etmesi; ii) Adaptasyon, hem azınlık grubun kültürünün hem de ev sahibi toplumdaki hâkim kültürün birleştirilerek bir bütün haline getirilmesi, iki kültüre ait kalıpların her iki grup içinde uyumlu ve anlamlı bir bütün halinde yeniden işlevsel hale getirilmesi; iii) Tepki, baskı ya da yabancı kültürel özelliklerin kabulünün öngörülemeyen sonuçları ve kültür karşıtı hareketlerin ortaya çıktığı durumlarda, dayatma ya da aşağılanmanın bir bedeli olarak kültürleşme öncesi eski kültüre dönüş kültürleşmenin üç sonucu olarak ele alınabilir (Redfield, 1936: 152).

Kültürleşmenin iki yönlü bir süreç olduğuna dair genel bir kabul vardır. Bununla birlikte kültürleşme modelleri ele alınırken tek boyutlu ve iki boyutlu model olarak kategorileştirilmektedir (Saygın ve Hasta, 2018: 314). Tek boyutlu kültürleşme modeli söz konusu olduğunda Gordon'un (1964) kültürleşme anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Gordon (1964: 71), asimilasyon modelini ele alırken yedi asimilasyon değişkeni geliştirmiş olup bu değişkenlerden ilki olan kültürel ya da davranışsal asimilasyon ile kültürleşmeyi eş değer

kavramlar olarak ele almıştır. Bu anlayışa göre kültürleşme, bir birey ya da grubun kültürel kalıplarının, ev sahibi toplumun kültürüne göre değişmesi olarak ele alınmaktadır. Diğer bir deyişle bu anlayış ile göçmenlerin ya da azınlık grupların başarılı bir şekilde kültürleşmesi için zamanla kendi köken kültürüne ait değerleri terk etmesi ve ev sahibi toplumun kültürel özelliklerini benimsemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Asimilasyon ile aynı anlamda kullanılan bu tek boyutlu kültürleşme modeli, entegrasyon sürecinde kabul edilebilir görülmemekte olup kültürleşmeyi daha kapsamlı olarak ele alan iki boyutlu model önem kazanmaktadır.

İki boyutlu kültürleşme modeli ele alınırken Berry'nin literatüre katkıları önemli görülmektedir. Kültürleşmeyi sosyal-psikoloji alanında ele alan Berry (1997), bu kavramı farklı kültürlere sahip birey ya da gruplar arasındaki etkileşim sonucunda gerçekleşen karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Topluları tek tip olmaya iten tek boyutlu kültürleşme modelinin aksine Berry (2011: 2), bugün çağdaş toplumlarda tek bir kültür, tek din, tek dil ve bütün bir nüfusu tanımlamak için tek bir kimlik olmadığını, bu gerçeğe rağmen bazı toplumların kültürel olarak tek-tip olarak düşünüldüğünü, ancak birçok farklı kültürel grubun bir arada yaşamaya çalıştığını ifade ederek günümüzde çoğulcu toplum yapısına dikkat çekmektedir. Berry çoğulcu toplum yapısı içinde kültürleşme yaşanırken farklı kimlik ve kültüre sahip grupların kendilerine uygun birtakım stratejiler belirlediğine değinmektedir. Buna göre; Toplumdaki baskın olmayan grup kendi kültürel kimliğini sürdürmek istemez ve baskın kültürü seçerse 'asimilasyon (assimilation)'; kendi köken kültürüne ait değerlerini koruyup baskın kültür ile etkileşimden sakınırsa 'ayrılma (separation)'; hem kendi kültürünü sürdürür hem de baskın toplum ile etkileşime geçerse 'bütünleşme (integration)'; kendi kültürel sürekliliğini sağlama ve baskın toplum ile etkileşime geçme noktasındaki istek düşük olursa 'marjinalleşme (marginalization)' stratejisi benimsenmiş olur (Berry, 1997: 9).

Entegrasyon iki yönlü, yani karşılıklı bir etkileşim ve uyum sürecini öngörmektedir. Bu kapsamda kültürleşme stratejileri bağlamında başarılı bir entegrasyon süreci geçirmek için arzu edilen 'bütünleşme' stratejisinin benimsenmesidir. Bütünleşme için kültürel olarak farklı olan tüm grupların haklarının her iki grup tarafından kabul edilmesi yani karşılıklı uzlaşmanın olması gerekmektedir. Bu strateji için baskın olmayan grubun, baskın toplumun temel değerlerini kabul etmesi gerekirken, baskın grubun da toplumda yaşayan tüm bireylerin ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanması için ulusal kurumlarını (eğitim, sağlık, istihdam vb.) gerektiği gibi düzenlemesi gerekmektedir (Berry, 1997: 10). Ayrıca çokkültürlü toplumlarda 'bütünleşme' için yerine getirilmesi gereken bir takım psikolojik ön koşullar vardır. Bunlar, kültürel çeşitliliğin yaygın kabul edilen bir değer olması (pozitif çokkültürlü ideolojinin varlığı); nispeten düşük seviyede ön yargı (düşük seviyede yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık); etnokültürel gruplar arasında karşılıklı olumlu tutum (gruplar arası nefret duygusunun olmaması); tüm birey ve grupların toplumun geneli ile özdeşleşmesi ve bağlılık duygusudur (Berry, 2006a: 36). Buna göre her ne kadar bütünleşme stratejisi arzu edilen strateji olsa da bunun sadece göçmenlerin tercihinde olmadığı ve ev sahibi toplumun göçmenlere karşı tutum ve davranışları ile kabul düzeyine de bağlı olduğu görülmektedir. Bu noktada özellikle kültürleşme stratejileri belirlenirken bunun sadece göçmenlerin inisiyatifinde olmadığına vurgu yapmak gerekir.

Kültürleşme stratejileri benimsenirken baskın toplumun bu seçimi etkilemesi ve göçmenleri, belirli bir stratejiyi seçmeye zorlaması halinde kültürleşme stratejilerinde de değişiklikler olmaktadır. Buna göre baskın toplum baskın olmayan grubu asimilasyonu seçmeye zorlarsa 'erime kazanı (melting pot)'; ayrılmayı seçmeye zorlarsa 'ayırma (segregation)';

marjinalleşmeye zorlarsa ‘dışlama (exclusion)’ ve bütünleşmeyi seçmesi istenirse ‘çokkültürlülük (multiculturalism)’ stratejileri ortaya çıkar (Berry, 1997: 10). Ayrıca kültürleşme devamlılık arz eden bir süreç olup birey ya da gruplar farklı zamanlarda ve farklı yaşam olayları karşısında farklı stratejiler benimseyebilmektedir (Sam, 2006b: 19). Yani bu süreçte tek bir stratejinin benimsenmesi söz konusu olmayıp şartlara ve zamana göre seçilen strateji de değişebilmektedir.

Kültürleşmenin psikolojik boyutuna da dikkat çeken Berry (1997, 13), psikolojik uyumun, göçmenlerin yeni kültürde kabul gören davranış repertuarının öğrenilmesi olarak ele almaktadır. Farklı kültürel grupların etkileşimi sırasında bu repertuarın değişimine ilişkin olumsuz deneyimler yaşanır ve birey ya da gruplar bu olumsuz deneyimler ile baş edemez ise kültürleşme stresi yaşayabilir, diğer bir ifadeyle kültürel şok ile karşı karşıya kalır (Berry, 2006b). Kültürleşme süreci, köken kültürün bilişsel, davranışsal, duygusal ve diğer tüm örüntüleri ile donanmış olan birey ve gruplar için birçok engel ve güçlükler barındırmaktadır. Örneğin önceki kültürde sahip olduğu roller yeni toplumsal yapı içinde kimi zaman değişime uğramakta, kimi zaman reddedilmekte kimi zamanda bireyi çatışmaya götürebilmektedir (Kümbetoğlu, 1996: 274). Kültürleşme her ne kadar etkileşim halinde olan tüm grup için karşılıklı bir değişimi öngörse de bu süreçte, baskın konumda olmayan göçmenlerin değişim karşısında baş etme becerileri geliştirmesi ve yaşanan değişimi kabul etmesi psikolojik ve sosyal açıdan daha zor görülmektedir.

### 3. Suriyelilerin Türkiye’deki Genel Durumu

Türkiye geçmişten bugüne çeşitli göç olayları yaşamış bir ülkedir. Ancak yakın tarihte Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı en büyük göç olayı Suriye’den gelen sığınmacılar ile yaşanmıştır. 2010 yılında “Arap Baharı” olarak başlayan hareketin Suriye’ye de sıçraması ile başlayan savaş nedeniyle dünya son yılların en büyük insani krizlerinden birine şahit olmuştur. Suriye’de savaş başladığı günden bugüne 13.2 milyon insan zorla yerinden olmuş, bunların 6.6 milyonu öncelikle sınır ülkeler olmak üzere başka ülkelere göç etmek zorunda kalırken yaklaşık 6 milyonu ülke içinde zorla yerinden olmuştur. Başka ülkelere göç etmek zorunda kalan 6.6 milyon insan dünya çapında 126 ülkeye dağılmış durumdadır ve sığınmacıların çok büyük bir bölümü başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi sınır ya da aynı bölgeden ülkelere sığınmıştır (BMMYK, 2019: 20).

Suriye’den Türkiye’ye ilk kitlesel göç hareketi Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişiyle başlamış ve sonraki beş yıl boyunca aralıksız devam etmiştir (Erdoğan, 2019: 131). Savaş başladığında, savaşın seyrine ilişkin herhangi bir öngöründe bulunulamamış ve Türkiye sınırında yaşanan insani krize kayıtsız kalmayarak kapılarını Suriyeli sığınmacılara açmıştır. Ancak sığınmacılara ev sahipliği yapma noktasında kritik eşik aşılmış ve göç dalgası beklentinin ötesine geçmiştir (Orhan ve Gündoğan, 2015: 12) Sonuçta Türkiye bugün dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir.

Türkiye’ye doğru yönelen göçmen akınları karşısında sınır illerde geçici barınma merkezleri kurulmuş ve ülkeye ilk giriş yapanlar bu kamplara yerleştirilmiştir (Afet ve Acil Durum Başkanlığı [AFAD], 2014a: 18). Ancak zamanla ülkeye gelen sığınmacı sayısının giderek artması ile kamplar yetersiz kalmış ve sığınmacılar Türkiye’nin 81 iline dağılmıştır. Bugün ülkemizde



Suriye'den gelen sığınmacı sayısı 3.678.527'dir<sup>1</sup>. Bu sayının sadece 55.851'i bugün sınıra yakın 5 ilde (Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Osmaniye) bulunan 7 geçici barınma merkezlerinde yaşarken geri kalan yaklaşık altı buçuk milyon Suriyeli ülke içinde dağılmış durumdadır. Suriyeli nüfusun yoğun olduğu iller sırasıyla; İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya, Kilis ve Ankara'dır.<sup>2</sup> Bu illerde yaşayan Suriyeli sayıları dikkate alındığında illerin nüfusunda ciddi artışlara sebep olduğu hatta Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ilçelerde demografik yapının etkilendiği söylenebilir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin demografik özelliklerine bakıldığında yaklaşık % 54'ü erkek, % 46'sı kadındır. Suriyelilerin % 47'si 0-18 yaş aralığındayken, % 34'ü okul çağındaki olan çocuklardan (5-18) oluşmaktadır. Yaşlı nüfus ise (60 yaş ve üzeri) yalnızca % 3 oranındadır. Genç, genç yetişkin ve yetişkin olarak kabul edebileceğimiz 19-59 yaş arası ise yaklaşık % 49'dur. Bu oranlara dikkat edildiğinde genç nüfusun çok yoğun olduğu görülmektedir. Özellikle okul çağındaki olan çocuklar ile çalışma çağındaki olan genç ve genç yetişkinlerin oranı dikkate alınması gereken bir veridir.

Türkiye 1961'de yürürlüğe koyduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeye coğrafi çekince koyarak sadece Avrupa'dan gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmiştir. Avrupa dışından gelen sığınmacıların ise üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası koruma altında ülkede kalmalarına izin vermiştir. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyeliler yasal anlamda "mülteci" olarak kabul edilmemektedir<sup>3</sup>. Ancak ülkedeki Suriyeli sayısının giderek artması ve savaşın uzaması ile birlikte sığınmacıların geri dönme ihtimallerinin azalması, ülkedeki yasal durumlarının netleştirilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu kapsamda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 91. Maddesine<sup>4</sup> dayanılarak Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) hazırlanmış ve 2014 yılında uygulamaya girmiştir. Bu yönetmelik ile birlikte Suriyelilerin Türkiye'deki yasal statüleri netleşirken aynı zamanda ülke içindeki hakları ve sorumlulukları da detaylı olarak düzenlenmiştir (Kaya ve Eren, 2015). Buna göre geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin temel insani yardım hizmetleri ile sağlık, eğitim hizmetleri ve çalışma hakkına erişimine ilişkin hükümler netlik kazanmıştır.

Türkiye'deki okul çağındaki olan Suriyeli çocuk oranları düşünüldüğünde eğitim hizmetlerine erişimin ne kadar önemli olduğu öne çıkmaktadır. Özellikle kayıp nesillerin oluşmaması için bu hizmetin sağlanması öncelik sırasında yer almaktadır. Kitleli göçün ilk yıllarında eğitim ihtiyacına karşı çözüm olarak Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurulmuş, ancak eğitim kalitesi, devamsızlık sorunu, okullara erişim sorunları gibi meselelerden dolayı geçicilik üzerine kurulu bu merkezlerin ihtiyacı karşılamadığı görülmüştür (Elite Dialogue [ED], 2017: 13). Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonun sağlanması kararı alınmış ve zorunlu eğitim çağındaki bulunan çocukların devlet okullarına

<sup>1</sup>17.06.2021 tarihi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi internet sitesinden alınmıştır. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

<sup>2</sup> Bu illerdeki Suriyeli sayısı 100 bin ile 526 bin arasında değişmektedir. Ancak Suriyelilerin toplam sayısını yerel nüfusun toplam sayısına göre oranladığımızda en fazla Suriyeli barındıran il sıralaması değişmektedir.

<sup>3</sup> Literatürde Suriye'den gelen sığınmacılar için sıklıkla "mülteci" tabiri kullanılsa da bunun Türkiye için yasal bir karşılığı yoktur.

<sup>4</sup> YUKK'un 91. Maddesine göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitleli olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir.

kaydedilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır (Suriyeliler Barometresi [SB], 2017: 8). Diğer taraftan üniversite eğitimi konusunda da Suriyeli gençlere birtakım kolaylıklar sağlanmıştır. Üniversite eğitimi almaya hak kazanan Suriyeli öğrenciler harçlardan muaf tutulmuş, şiddet olayları ve krizler nedeniyle eğitimini devam ettiremediği tespit edilen Suriyelilerin belirlenen yedi üniversitede öğrenimlerine devam etmeleri sağlanmıştır (Dillioğlu, 2015: 12).

Suriyeliler açısından en önemli hakların başında çalışma izni ve formel sektörde istihdam olanaklarına erişimlerinin sağlanması gelmektedir. Çalışma yaşında olan genç ve genç yetişkinlerin oranı toplam Suriyeli sayısının yarısına tekabül etmektedir. Bu aynı zamanda dinamik bir nüfusa sahip olan Suriyelilerin yasal iş piyasasına erişiminin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma esasları 'Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik' ile yürütülmektedir. Bu kapsamda geçici koruma altında kayıtlı olunan illerde sığınmacılara çalışma hakkı verilmiş ve bir iş yerinde mevcut çalışan sayısının %10'unu aşmayacak şekilde geçici koruma altındaki işgücünün istihdam edilmesi onaylanmıştır<sup>5</sup>. Ancak yasal olarak Suriyelilere çalışma hakkı verilmiş olsa da uygulamada iş piyasasına erişimleri kolay olmamaktadır. Çünkü işveren, Suriyeliler için çalışma izni almak yerine kayıtsız çalıştırmayı tercih etmektedir (Şimşek, 2018: 380). Suriyelilerin hem çok büyük oranda ucuz işgücünü oluşturmaları hem de zorlu yaşam koşulları karşısında hayata tutunma güdüsü, onları kayıtsız ve güvencesiz çalışmaya mecbur bırakabilmektedir.

Suriyelilerin Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişimi de sağlanmaktadır. Göçmenlerin temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlara ücretsiz ulaşma hakkı bulunmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği [GKY], Madde 27). Suriyeliler devlet hastanelerinden hizmet alabildiği gibi dış kaynaklarla kurulan ve yaygınlaştırılan Göçmen Sağlığı Merkezlerinde de birinci basamak sağlık hizmetlerine erişebilmektedirler (Boston, 2018: 58). Ayrıca Suriyeliler sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden de faydalanabilmektedir (GKY, Madde 30). Türkiye, AB iş birliği ve AB fonları ile Sosyal Uyum Yardım (SUY) programını uygulamaya sokmuş olup 2016 yılından beri geçici koruma kapsamında yer alan ve yardım şartlarını sağlayan çok sayıda Suriyeliye nakdi yardım yapmaktadır (Erdoğan, 2020: 41). Bununla birlikte krizin yaşandığı günden bugüne hem yerel yönetimler hem de sivil toplum örgütleri aracılığıyla ihtiyaç sahibi Suriyelilere aynı ve nakdi yardım desteği verilmektedir.

Türkiye'deki Suriyeliler açısından en çok tartışma konusu yapılan hakların başında vatandaşlık meselesi gelmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliğinde, geçici koruma kimlik belgesine sahip olanların Türkiye'deki kalış sürelerinin Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamadığını açıkça belirtilmektedir (Madde 25). Yani Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olan yabancıların Türk Vatandaşlığına başvuru hakkı kazanması,<sup>6</sup> geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için geçerli değildir. Bununla birlikte Türkiye'deki nitelikli ve eğitilmiş Suriyelilerin başta Avrupa olmak üzere başka ülkelere gitmesi nedeniyle, bu kişilerin ülkede kalmasını sağlamak amacıyla Vatandaşlık hakkı verilebileceği gündeme gelmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanununda yer alan "Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller" kapsamında "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeyen kişilerin Cumhurbaşkanının kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabileceği (Madde 12/1)" hükmünden hareketle, şartları sağlayan Suriyelilerin vatandaşlık

<sup>5</sup> Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016.

<sup>6</sup> Türk Vatandaşlığı Kanunu Madde 11/1-(b)'ye göre "Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek" vatandaşlık başvurusu için aranan şartlar arasında yer almaktadır.

kazanmalarının önü açılmıştır. Buna göre yükseköğretim mezunu olan, sanayi, bilimsel, ekonomik ve teknolojik anlamda ülkeye hizmet eden ya da edeceği düşünülen Suriyelilerin istisnai vatandaşlık kazanması sağlanmaktadır (Boston, 2018: 65-67).

#### 4. Yerel Halkta Suriyeli Algısı

Yıllar geçtikçe Suriyelilerin durumunun geçicilikten kalıcılığa doğru ilerlemesi, yerel halk ile Suriyeliler arasındaki uyumun önemini de gündeme getirmiştir. Her iki toplum arasında uyumun ve kaynaşmanın gerçekleşebilmesi için öncelikle karşılıklı etkileşim ve iletişimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Ancak ülkedeki Suriyeli sayısının giderek artması, Suriyelilerin kampların dışında yaşamaya başlaması ile birlikte şehirlerde daha çok görünür olması, Suriyelilerin siyasi söylem ve propaganda malzemesi yapılması, medyadaki Suriyelilere ilişkin söylem ve haberler yerel halkın toplumsal kabul düzeyinin düşmesine ve Suriyelilere yönelik olumsuz bir algının gelişmesine neden olmuştur. Sonuçta yerel halk, güvenlik, ekonomik ve bir takım sosyal sorunlardan dolayı Suriyelilere karşı olumsuz bir algıya sahip olmaya başlamıştır.

Suriyelilere yönelik gelişen olumsuz algının başında ekonomik kaygılar gelmektedir. Yerel halkta, Suriyelilerden dolayı işsizliğin arttığı, çalışma ücretlerinin düştüğü ve işsiz kalma riskinin arttığına dair olumsuz bir algı bulunmaktadır (Öztürkler ve Göksel, 2015: 18). İşverenin düşük ücret ve işçi maliyetlerinden kurtulmak için Suriyeli işçileri kayıt dışı çalıştırmayı tercih etmesi yerel halkın hem işsiz kalma hem de çalışma ücretlerinin düşeceğine dair korkularını beslemektedir. Diğer taraftan Suriyelilerin yerel halkın tercih etmediği vasıfsız iş gücüne ihtiyaç duyulan alanlardaki açığı kapattığı değerlendirilmektedir. Buna karşılık yerel halk, yerel işçilerin işten çıkarılarak Suriyelilerin alındığına inanmaktadır. Suriyelilerin kalıcılığı arttıkça Türkiye’de iş kurmaya ve küçük çaplı işletmeler açmaya başlamışlardır. Bu tarz işletmeler ülke ekonomisine katkıda bulunmakla birlikte bu işletmelerin birçoğunun yasal olmaması, yerel esnaf arasında haksız rekabete neden olduğu düşüncesiyle tepkilere neden olmaktadır (Orhan ve Gündoğan, 2015: 18). Yerel halkın ekonomik yöndeki kaygı ve korkuları Suriyelilere karşı olumsuz algıları beslese de milyonlarca çalışma çağındaki Suriyelinin geçinmek için iş piyasasına girmesi gerektiği gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada hem Suriyelilerin iş piyasasına erişimini sağlayacak ve işveren tarafından sömürülmesini önleyecek hem de yerel halkın kaygılarını giderecek düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Suriyelilerin kamp dışında yaşamaya başlaması ile birlikte özellikle sınır illerde kira fiyatları ile gıda fiyatlarının artması da yerel halktaki olumsuz algının gelişmesinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle sınır illerde Suriyeliler, kira ve gıda fiyatlarından kaynaklanan hayat pahalılığının nedeni olarak görülmektedir (Öztürkler ve Göksel, 2015: 20-21). Suriyelilere yapılan sosyal yardımlar da yerel halkın tepkisini çekmekte ve Türkiye’de yoksul ve yardıma muhtaç vatandaşlar varken Suriyelilere yardım yapılmasına itiraz edilmektedir (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi [HUGO], 2015: 26). Toplumda, Suriyelilerin devletin verdiği yardımlar ile geçindiğine dair genel bir inanış vardır (Erdoğan, 2020: 77). Ayrıca ülkenin kendi ihtiyaç sahiplerinin görmezden gelinerek yardımların Suriyelilere yapılmasının, onların geri dönme ihtimalini ortadan kaldırdığına ve onları tembelleştirildiğine inanılmaktadır (Boyraz vd. 2018: 108). Ancak Suriyelilere yapılan sosyal yardımlar devlet kaynaklarından ziyade dış kaynaklardan karşılanmakta olup sosyal yardımlara ilişkin yerel halkta doğru olmayan bir inanışın olduğu görülmektedir.

Suriyelilere yönelik gelişen olumsuz algının bir diğer nedeni de güvenlikle ilgilidir. Türkiye'ye kitlesel göç başladığında, yaşanan insani kriz sonucunda ülkeye girişlerin kontrolsüz olması ve ülkeye alınan kişilerin kimlerden oluştuğunun bilinmemesi de halkta rahatsızlıklara neden olmaktadır (Demir, 2015: 20). Diğer taraftan Suriye'deki savaşın ilerleyen süreçlerinde birden fazla terör örgütünün yeni aktörler olarak ortaya çıkması ve örgütlerden bazılarının Türkiye için tehdit oluşturması, hatta ülke içinde terör eylemleri düzenlemesi Suriyelilere karşı gelişen güvenlik endişelerini artırmaya başlamıştır (Ağır ve Sezik, 2015: 107-111).

Güvenlik açısından yerel hakta gelişen olumsuz bir diğer algı da Suriyelilerin yaygın olarak hırsızlık, fuhuş, mülke zarar verme gibi suçlarla ilişkilendirilmeleridir. Suç oranlarının yerel halka kıyasla daha düşük olmasına rağmen Suriyelilerin suç oranlarını artırdığına dair bir inanç vardır (Ayman, 2019: 73). Söz konusu inancın resmi olarak bir karşılığı bulunmamaktadır. Ancak Suriyelilerin sosyo-ekonomik açıdan kötü koşulların olduğu bölgelerde yaşamaları, eğitimden uzak kalan çocukların kayıp kuşaklara dönüşmesi ve zorlu yaşam koşulları karşısında hayata tutunma çabası Suriyelilerin, suça sürüklenme ve suç örgütleri tarafından suiistimal edilme riskini gündeme getirmektedir. Bu hem yerel halkın Suriyelilere karşı endişelerini desteklemekte hem de toplum huzuru ve güvenliği için ileriye dönük çözüm üretilmesi gereken bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal yaşamda ortaya çıkan bazı sorunlar da yerel halktaki olumsuz algıları beslemektedir. Özellikle sınır illerde yaşlı veya genç, bekâr ya da evli erkeklerin ikinci eş olarak Suriyeli kadınlar ile evlenmesi toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Çatalbaş, 2018: 305). Suriyeli kadınların ikinci eş olarak evlenmesi ya da Suriyeli ailelerin, ekonomik gerekçelerle kızlarının yerel erkekler ile evliliklerini kabul etmesi, sınır illerde boşanmaların artmasına neden olmuş ve bu durum başta kadınlar olmak üzere yerel halkın tepkisini çekmiştir. Diğer taraftan kız çocuklarının hem ekonomik kazanç olarak görülmesi hem de çocuklarının hayatının kurtulacağı düşüncesi ile evlendirilmesi çocuk evliliklerinin artmasına ve bunun toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmasına neden olmaktadır (Orhan ve Gündoğan, 2015: 16). Suriyelilerin yoğunlukta olduğu il ve ilçelerdeki demografik yapıyı değiştirdiğine dair düşünce de yerel halkı endişelendiren bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Suriyelilerin, sınır illerde mezhepsel ve etnik yapıda değişimlere neden olduğu düşünülmektedir (Demir, 2015: 21). Suriyelilerin kentlerdeki nöbetleşe yoksulluğu devralan yeni bir grup olarak karşımıza çıkma riskini de bir diğer toplumsal mesele olarak değerlendirebiliriz. Kentlerin eski yoksulları kendi yoksulluklarını, şehirdeki varoşların ve kenar mahallelerin yeni sakinlerine devretmeye başlamıştır. Dolayısıyla Suriyelilerin, kentlerdeki yoksulluğun ve çarpık yapılaşmanın görünür yüzü olmaya başladıkları ve bu durumun da yerel halkı rahatsız ettiği söylenebilir.

Suriye'nin Türkiye ile sınır komşusu olması, her iki toplumun ağırlıklı olarak Müslüman olması ve tarihi geçmişleri dikkate alınarak iki ülkenin kültürel açıdan benzer olduğu değerlendirilmekte ve bunun uyum sürecinde bir avantaj olacağı düşünülmektedir. Ancak yerel halk, Suriyeliler ile kültürel benzerliğin bulunmadığını düşünmektedir (Erdoğan, 2020: 61). Ayrıca yerel halk, coğrafi ve dini yakınlık olsa da birlikte yaşama noktasında istekli olmadığını da ortaya koymaktadır (Polat ve Kaya, 2017: 46). Buna karşılık Suriyelilerin Türkiye'de yaşadıkları süre arttıkça yerel halkın, onların geri döneceklerine dair inancı da azalmakta ve Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olduklarını giderek daha çok benimsemektedirler (Erdoğan, 2020: 95).

Suriyelilerin ülkede kalıcı oldukları genel kabul gören bir hal alırken, yerel halkın Suriyelilere yönelik algısı, sosyal uyum ve toplumsal kabul noktasında bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uyum sadece Suriyelileri değil yerel halkı da ilgilendiren bir meseledir. Bu nedenle yerel halkın Suriyelilere karşı takındığı tutumun, sosyal uyumu nasıl etkilediği ya da etkileyeceği, bu durumda Suriyelilerin uyuma ne kadar istekli olduğu ya da olacağı tartışılması gerekmektedir. Süreç içerisinde yerel halkta Suriyelere karşı ekonomik, güvenlik ve sosyal anlamda gelişen olumsuz algı, bir taraftan toplumsal kabul düzeyini düşürürken diğer taraftan Suriyeliler ile etkileşime geçme noktasında yerel halkın isteksiz olmasına neden olmaktadır. Buna karşılık, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerde genelde sosyo-ekonomik düzeyi düşük semtlerde yoğunlaştıkları ve kendi içlerinde bir sosyal ilişki ağları geliştirdikleri bilinmektedir (Diker ve Karan, 2021: 297). Bu bağlamda, Suriyelilerin de yerel halk ile etkileşimi sınırlı tutarak aynı toplumsal yapı içinde “bir arada ama ayrı” yaşayan yapıların oluşma riski gündeme gelmektedir. Kültürleşmenin ön koşulunun, tarafların sürekli ve ilk elden temasa geçmesi ve ardından karşılıklı etkileşimin başlaması olduğu dikkate alındığında taraflar arasında oluşan bu sosyal mesafenin etkin bir kültürleşme sürecinin başlamasına engel olduğu/olacağı değerlendirilmektedir.

### 5. Kültürleşme Bağlamında Suriyelilerin Sosyal Uyum Süreçlerinin Tartışılması

2011 yılında Suriye’de savaş başladığında Türkiye, psikolojik eşiği aşan oranda sığınmacıyı kabul etmiş ve bu insanlar ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşamlarını sürdürmeye başlamıştır. Bugün Suriye’den Türkiye’ye başlayan kitlesel göçün üzerinden yaklaşık on bir yıl geçmiş ve Türkiye’deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönme ihtimali de giderek azalmaya başlamıştır. Suriye’de savaşın halen devam ediyor olması ve ülkedeki güven ortamının sağlanamaması, savaş bitse dahi yıkıcı etkilerinin uzun yıllar giderilemeyecek olması, Suriyelilerin artık Türkiye’de kendilerine bir yaşam kurmaya başlaması gerçekte geri dönmeyeceklerini ve Türkiye’de kalıcı olduklarını göstermektedir (Erdoğan, 2019: 136).

Bununla birlikte geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin, “geri gönderme yasağı” ile hayatını ve hürriyetini tehdit edecek bir yere gönderilemeyeceği yasal olarak da garanti altına alınmaktadır (GKY, Madde 6/1). Geçici Koruma Yönetmeliği geçici korumanın, Cumhurbaşkanının kararı ile sonlandırılabilceğini ifade etmektedir (GKY, Madde 11/1)<sup>7</sup>. Ancak Yönetmelikte, bu kararın hangi şartlar altında alınacağı ya da bu statüsünün ne kadar süreceği konusunda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Buna göre “geri göndermeme” ilkesini de dikkate alarak, Suriye’deki savaş bitip siviller için güvenli ve insan onuruna yaraşır bir ortam sağlanana kadar Suriyelilerin geri gönderilemeyeceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla Suriyelilerin Türkiye’deki kalıcılığı arttıkça ve geri dönme ihtimalleri azaldıkça sosyal uyum konusu gündeme gelmekte ve bu konuyla ilgili politikaların gerekliliğine vurgu artmaktadır. Ancak uyum konusuna ilişkin daha çok ihtiyaç ve beklentilere göre süreç içerisinde şekillenen yasal ya da yasal olmayan, yani kendiliğinden gelişen, uygulamaların ortaya çıktığı söylenebilir. Ayrıca Türkiye’de kalıcı hale gelen ve hatta vatandaşlık almaya başlayan Suriyelilerin uyumunun nasıl olacağı, devletin bu konudaki duruşunun ne olduğu, uyum sürecinde yerel halkın konumu belirsiz görünmekte ve bu hususların netlik kazanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK) ‘Uyum’ başlığı altında yer alan Madde 96’da: yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde

<sup>7</sup> Madde 11/1 Bakanlık, geçici korumanın sona erdirilmesi için Cumhurbaşkanına teklifte bulunabilir. Geçici koruma, Cumhurbaşkanı kararıyla sonlandırılır.

toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve sosyal hayatın tüm alanlarında bağımsız hareket edebilmelerini sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, uyum faaliyetleri planlanacağı; yabancıların, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabileceği; kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinliklerinin yaygınlaştırılacağı hükümleri yer almaktadır. Bu maddede 'karşılıklı uyum' vurgusu yapılması devletin entegrasyon/uyum anlayışının, tek taraflı değil iki taraflı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ancak bu madde, sosyal uyumun saç ayaklarını oluşturan yapısal, kültürel, etkileşim ve özdeşime dayalı uyuma ilişkin kapsamlı bir çerçeve çizmemektedir.

Diğer taraftan büyük ölçüde Suriyelilerin hak ve yükümlülüklerini belirlemek amacıyla geliştirilen Geçici Koruma Yönetmeliğinin, sosyal uyumun bir parçası olan yapısal uyum için önemli bir adım olduğu söylenebilir. Yönetmeliğe göre geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler eğitim, sağlık, sosyal yardım, barınma, çalışma hakkı gibi hizmetlerden faydalanabilmektedir. Diğer bir deyişle Türkiye'de var olan mevcut kurum ve hizmetlerden, Suriyelilerin de faydalanması sağlanmaktadır. Suriyeli çocuklar devlet okullarına gidebilmekte, devlet ya da sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan dil ve beceri kurslarına katılabilmekte, sağlık hizmetleri ile sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden faydalanabilmekte, çalışma izni alarak yasal sektörde istihdam edilebilmektedir. Sosyal ve kültürel uyum ile toplumsal kaynaşmanın başlaması için öncelikle Suriyelilerin asgari düzeyde de olsa temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir noktaya gelmeleri gerekmektedir. Bu nedenle Geçici Koruma Yönetmeliği ile yasal dayanak kazanan bu haklar, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve kendilerine yetebilir hale gelmeleri noktasında önemlidir.

Ancak Suriyeliler Türkiye'de kendi yaşamlarını idame ettirecek haklara sahip olsalar da uygulamada her şeyin istenildiği gibi olmadığı görülmektedir. Entegrasyon sürecinde en önemli unsurlardan biri eğitim diğeri de kişilerin ekonomik olarak kendilerine yetebilir hale gelmeleri için istihdam olduğu söylenebilir. Okul çağındaki Suriyeli çocuk ile genç ve genç yetişkin sayısı dikkate alındığında eğitim ve istihdam, uyum süreci açısından özellikle önem kazanmaktadır. Suriyeli çocukların devlet okullarına kaydolması ve eğitim almasına yasal herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak ilk yıllarda dil engelinden dolayı okula uyum sağlayamama, akran zorbalığı gibi sorunlar ve en önemlisi de ekonomik gerekçelerle çocukların okula göndermek yerine çalıştırılması, Suriyeli çocukların eğitimi konusunda büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Tunga vd. 2020). Okulun sosyalleşme ve uyum noktasında önemli bir yan role sahip olduğu düşünüldüğünde çocuklar sadece eğitim hayatından mahrum kalmamakta aynı zamanda başarılı bir uyum ve kültürleşme sürecine girmekten de mahrum kalmaktadır (Karataş ve Baloğlu, 2018: 980). Uyum konusunda önemli bir hususta istihdam olarak değerlendirilmektedir. Suriyelilerin Türkiye'de bir yaşam kurmaları ve uyum sürecine dâhil olmaları için öncelikle iş güvencesine sahip olmaları ve kendilerine yetebilir bir gelire sahip olmaları gerekmektedir. Ancak yasal iş piyasasına erişimde yaşanan güçlükler, Suriyeliler arasında yoksulluğu kalıcılaştırırken aynı zamanda Türkiye'de var olma mücadelelerini de zorlaştırmaktadır (Şimşek, 2018: 380; Şimşek, 2019: 380). Sonuç olarak, okul dışında kalan kayıp kuşaklar ile kayıt dışı çalışanlar açısından yapısal uyumun zorlu bir süreç olacağı değerlendirilmektedir.

Sosyal uyum bağlamında yapısal uyum sürecinin başlaması için ev sahibi toplumun yasal düzenlemeler yapması ve kurumlarını göçmenlerin ihtiyaçlarına göre düzenlemesi gerekmektedir. Nitekim Geçici Koruma Yönetmeliği ile devletin temel kurum ve hizmetlerini Suriyelilere açması, her ne kadar uygulamada aksaklıklar yaşansa da, yapısal uyum sürecinin başladığını göstermektedir. Ancak sosyal uyumun diğer temel taşlarını oluşturan kültürel uyum, etkileşime dayalı uyum ve özdeşime dayalı uyum için kesin açıklamalar yapmak şu süreçte mümkün görülmemektedir. Çünkü sosyal uyumun bu üç unsurunun tamamlanması nesiller boyu sürmektedir. Bununla birlikte yerel halkın Suriyelilere karşı sahip olduğu algı, Suriyelilerin mekânsal ve sosyal olarak yerel halktan giderek ayrılmaya başlaması ve kendi içinde sosyal ağlar geliştirmesi kültürel uyum ve etkileşime dayalı uyum sürecinin etkin bir şekilde başlaması önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan kültürel uyum ve etkileşime dayalı uyumda yaşanan olumlu ya da olumsuz deneyimler kültürleşme sürecinin de seyrini belirleyecektir.

Sosyal uyumun başarıyla gerçekleşmesi için kültürleşme sürecinin hem Suriyeliler hem de ev sahibi toplum için sorunsuz bir şekilde yaşanması gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin kültürleşmeleri üzerine bir değerlendirme yapmak önemli görülmektedir. Kültürleşme sürecini kolaylaştıran ya da zorlaştıran birtakım etkenler vardır. Bunlar; yaş, cinsiyet, eğitim, dil, meslek, coğrafi mesafe, kültürel benzerlik, din ve toplumsal kabul olarak sıralanabilir (Berry, 2006b: 48-49; Saygın ve Hasta, 2018: 326-329; Şeker, 2006). Bu faktörlerin Suriyelilerin kültürleşmesine etkileri üzerine bir değerlendirme yaptığımızda karşımıza önemli ipuçları çıkmaktadır. Kültürleşme ne kadar erken yaşta başlarsa bu sürecin başarılı geçme olasılığı da o kadar artmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’deki Suriyelilerin önemli bir kısmının 18 yaş altında bulunması bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Ancak çocukların, sosyal uyum için önemli bir işleve sahip olan örgün eğitimin dışında kalması, çalışmak ya da evlendirilmek zorunda bırakılması bu çocukların sistemin dışına itilmesine ve kültürleşme sürecinde aktif olarak yer alamamasına neden olabilir (Karataş ve Baloğlu, 2018). Bu bağlamda yaştan kaynaklı avantajın dezavantaja dönüşmemesi için bu konunun ayrıca ele alınması önem arz etmektedir. Kültürleşme sürecinin başlaması için en önemli faktörlerden biri de dildir. Tarafların iletişime geçmesi için ortak dili konuşuyor olması önemlidir. İş, eğitim ve sosyal hayatta, ev sahibi toplumun dilini bilmek hem gündelik yaşamı hem de kültürleşme sürecini kolaylaştıran bir etkidir. Bu nedenle Suriyelilerin Türkçeyi öğrenmeye ne kadar istekli oldukları ve bu yönde gösterdikleri çaba önem kazanmaktadır. Bununla birlikte dil öğreniminin ne kadar erken başlarsa o kadar başarılı olduğu düşünüldüğünde Suriyeli çocukların Türkçe öğrenmeye istekli olduğu ve bu konuda nispeten başarılı oldukları söylenebilir ve bu kültürleşme açısından önemli bir gelişmedir (Tunagür ve Kardaş, 2021).

Kültürleşme sürecinde cinsiyet rolleri dikkate alındığında Suriyeli kadınların erkeklere göre dezavantajlı bir noktada bulunduğu söylenebilir. Suriyeli kadınların başta ekonomik ve kültürel gerekçeler ile hem ev sahibi hem de Suriyeli erkekler ile ikinci-üçüncü eş olarak gayri resmi evlilik yapması ya da bu evliliklere zorlanması, 18 yaş altı evlilikler ve 18 yaş altı gebelikler, insan tacirleri tarafından emeğin ve bedeninin sömürülmesi, dil engeli ve sosyo-kültürel anlayışlardan dolayı kadının iş hayatına katılımın sınırlı olması, iş hayatına katılan kadınların ise çok düşük ücretlerle emek sömürüsüne maruz kalması gibi sorunlar Suriyeli kadınların göç sonrası karşılaştıkları önemli meseleler olarak öne çıkmaktadır (Demirbaş ve Akyiğit, 2018: 129-131; Mazlumder, 2014: 31-42; Barın, 2015: 45-47; AFAD, 2014b: 75). Savaş travması ile Türkiye’ye sığınan kadınların göç sonrasında maruz kaldıkları bu sorunların, kadınların hayata tutunma

çabalarını daha da zorlaştırmakta ve aynı zamanda sosyal uyum için büyük bir engel teşkil etmektedir. Diğer taraftan Suriyeli kadınların, gelenekselci bir anlayışla, kamusal hayatta aktif olmasının onaylanmaması ve sosyal yaşamın daha çok özel hayat ve yakın çevre ile sınırlı kalması, kadınlar açısından uyum sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasına ya da bu sürecin erkeklere nazaran daha uzun yıllar sürmesine neden olabileceği değerlendirilmektedir (Diker ve Karan, 2021: 316; Mazlumder, 2014: 30).

Suriyelilerin eğitim ve mesleki açıdan ne kadar nitelikli oldukları da kültürleşme açısından önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yüksek eğitim ve nitelikli bir meslek sahibi olmak toplumsal kabul görme olasılığını artırmaktadır. Ancak Suriyelilerin eğitim seviyesinin düşük ve orta; mesleki anlamda vasıfsız işgücü olduklarına dair genel bir kanı bulunmakta ve bu bir dezavantaj olarak değerlendirilmektedir (AFAD, 2017: 50-56). Diğer taraftan eğitim seviyesi yüksek ve nitelikli Suriyelilerin istisnai vatandaşlık hakkı kazanması da sosyal uyum açısından önemli bir adımdır.

Kültürel ve coğrafi yakınlık ile ortak dine sahip olmak kültürleşme noktasında bir avantaj olarak değerlendirilmekte ve kültürleşmeyi kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Ancak tarihi geçmişi, sınır komşuluğu ve ortak dine sahip olunması gibi etkenlere rağmen yerel halk, Suriyeliler ile kültürel olarak benzemediklerini düşünmektedir. Buna karşılık Suriyeliler bu konuda aksini düşünmekte ve ev sahibi toplum ile kültürel olarak benzediklerini ifade etmektedirler (Erdoğan, 2020: 146). Kültürel benzerlik noktasında her iki tarafında farklı düşüncelere sahip olmasının dikkat çekilmesi gereken bir husus olduğu düşünülmektedir. Tarafların kültürel olarak benzer oldukları ya da olmadıkları yönünde bir yargıya sahip olmaları için bir birilerini iyi tanımaları gerekmektedir. Ancak yerel halk ve Suriyeliler arasındaki etkileşimin sınırlı olduğu dikkate alınırsa kültürel benzerliğe ilişkin gelişen bu düşüncenin ön yargıdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer taraftan Suriyelilerin yerel halk ile kültürel olarak benzer olduklarını düşünmelerinin nedeni her iki toplumun ortak dine sahip olmasından kaynaklanabilir. Dinin, özellikle bazı toplumlarda, günlük yaşamı şekillendirmesi dikkate alındığında, Suriyelilerin Türkiye’de dinlerini yaşama ve dinle bağlantılı alışkanlıklarını sürdürmede sorun yaşamadığı ve bu nedenle ev sahibi toplum ile kültürel olarak benzer olduklarını düşünmeleri söz konusu olabilir (Tanrıverdi ve Ulu, 2020; Erkan, 2019; Martikainen, 2010). Bununla birlikte Türkiye’nin toplumsal yapısı, sınır iller ile sınırdan uzakta yer alan büyükşehirlerdeki günlük yaşam ve kültürel çeşitlilik dikkate alındığında Suriyeliler ile kültürel benzerlik konusunun göreceli olacağı düşünülmektedir.

Ev sahibi toplumun kabul düzeyi ne kadar yüksek olursa göçmenlerin uyum noktasında başarılı olma ihtimali de o kadar yüksek olmaktadır (Castles vd. 2002: 113). Suriye’den Türkiye’ye ilk kitlesel göçler başladığında savaş mağduru olarak görülen Suriyeli sığınmacılara karşı toplumsal kabul düzeyi çok yüksek olmuştur. Ancak Suriyelilerin ülkede kalış süreleri arttıkça toplumsal kabul düzeyi de azalmaya ve yerel halkta Suriyelilere karşı olumsuz bir algı gelişmeye başlamıştır (HUGO, 2015). Bu olumsuz algı ve düşük toplumsal kabulün bugün Suriyeliler ile yerel halk arasındaki sosyal mesafenin büyümesine neden olduğu ve bu durumda sosyal uyumun önünde bir engel olduğu değerlendirilmektedir.

Kültürleşmeyi etkileyen faktörle dikkate alındığında genç nüfus, Suriyeli çocukların dil öğrenme başarıları, ortak dine sahip olmak ve Suriyelilerin yerel halk ile kültürel olarak benzediklerini düşünmeleri uyum sürecini kolaylaştıracakları düşünülürken; çocukların eğitim dışında kalması, toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadınların maruz kaldıkları sorunlar, düşük eğitim seviyesi



ve mesleki yetersizlik, yerel halkın Suriyeliler ile kültürel olarak benzemediklerini düşünmesi ve düşük toplumsal kabulün uyum sürecini zorlaştıracacağı söylenebilir. Kültürleşme sürecini etkileyen bu faktörler ışığında Suriyelilerin hangi kültürleşme stratejilerini seçeceğine ilişkin bir değerlendirme yapmak da önemli görülmektedir. Kültürleşme sürecinde entegrasyonu belirleyen birtakım stratejiler olduğuna daha önce değinmiştik. Buna göre kültürleşme stratejileri arasında yer alan “bütünleşme” göçmenler tarafından tercih edilmesi istenen stratejidir. Yani göçmenlerin hem kendi kültürünü sürdürüp hem de baskın toplum ile etkileşime geçerek bütünleşmenin sağlanması başarılı bir kültürleşme anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin yerel halk ile kültürlerinin benzediğini düşünmesi ve büyük çoğunluğun aynı dine mensup olması, egemen kültürü kendileri için bir tehdit olarak görmediklerini ve hem kendi kültürlerini sürdürüp hem de egemen kültürü kabul ederek ‘bütünleşme’ stratejisinin seçilebileceğini göstermektedir. Ancak bütünleşme stratejisinin başarılı bir şekilde sürdürülmesi için sadece Suriyelilerin bütünleşmeye istekli olması yetmemekte, yerel halkında aynı şekilde Suriyeliler ile bütünleşmeye sıcak bakması ve toplumsal kabul düzeyinin yüksek olması gerekmektedir.

Ancak yerel halkın, Suriyelilerin aksine, kültürle olarak benzer olmadıklarını düşünmesi ve sahip oldukları olumsuz algı, Suriyelilerin sosyal, ekonomik, mekânsal ve kültürel olarak dışlanmasına neden olmaktadır. Bu dışlanmaya bir tepki olarak Suriyelilerin, belirli mekanlarda ve kendi geliştirdikleri ilişki ağları içinde yaşamlarını sürdürdükleri, kendi içlerinde komşuluk/arkadaşlık ilişkileri geliştirdikleri ve kendi içlerinde sosyalleştikleri görülmektedir (Diker ve Karan, 2021; Yıldırımalp vd., 2017: 121-122). Bu da Suriyeliler bütünleşme stratejisini seçmek istese dahi bu stratejinin başarıyla sürdürülemeyeceğini göstermektedir. Bundan hareketle, Suriyelilerin maruz kaldıkları dışlanma neticesinde kendi kültürlerine ait değerleri sürdürerek baskın toplum ile etkileşimden sakınmasını öngören “ayrılma (separation)” stratejisinin tercih edilme olasılığının daha yüksek olduğu söylenebilir. Öte yandan kültürleşme stratejileri benimsenirken, baskın toplumun bu seçimi etkilemesi ve göçmenleri, belirli bir stratejiyi seçmeye zorlaması halinde kültürleşme stratejilerinde değişiklikler olmaktadır. Buna göre yerel halkta gelişen Suriyeli algısı ve bu algının Suriyelilere yansması sonucunda algılanan ayrımcılık ile birlikte yerel halkın Suriyelileri ‘ayrılma’ stratejisini seçmeye iterek kültürleşmenin ‘ayırma (segregation)’ stratejisi ile sonuçlanmasına neden olabileceğine de dikkat çekmek gerekmektedir.

Kültürleşme bağlamında Suriyelilerin sosyal uyumları üzerine bir değerlendirme yapılan bu çalışma ile Suriyelilerin kültürleşme sürecinde “ayrılma ya da ayırma” stratejilerini seçme ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir ki bu durum sosyal uyum açısından istenilen bir sonuç değildir. Bununla birlikte sosyal uyum ve kültürleşme sürecinin birkaç kuşak boyunca devam ettiği düşünüldüğünde ilerleyen süreçlerde kültürleşmeye ilişkin tercih edilen stratejilerde de değişimler olabileceği göz ardı edilmemelidir. Diğer taraftan Suriyelilerin uyum süreçleri ele alındığında, toplumun genelinden ayrılarak kendi içinde kutuplaşma riskinin ne kadar yüksek olduğu da ayrıca dikkate alınması gerekmektedir. Sosyal uyum söz konusu olduğunda sadece Suriyelilerin ev sahibi topluma dâhil olması ve ev sahibi toplumun beklentilerini karşılaması değil, aynı zamanda yerel halkında, yeni gelenler ile etkileşim ve iletişime geçmeye istekli olması ve uyum sürecine dâhil olması gerektiğini tekrar vurgulamak gerekmektedir. Bunun için uyum politikaları geliştirilirken, yerel halkın toplumsal kabul düzeyinin artırılması ve Suriyelilere karşı ön yargı ve dışlamanın önüne geçilmesi gerekmekte, buna karşılık Suriyelilerin de kendi kültürel değerlerini sürdürürken, özellikle kamusal alanda

egemen toplumca benimsenmiş kural ve değerlere uymasının sağlanması önemli görülmektedir. Aksi takdirde yerel halk ile Suriyeliler arasında büyüyen sosyal mesafe sonucu oluşan toplumsal kutuplaşmanın toplumsal çatışmayı doğurma riskinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

## 6. Sonuç ve Öneriler

Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle bugün Türkiye milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapmakta ve Suriyelilere yönelik uyum meselesi ele alınması gereken bir konu olarak gündeme gelmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’deki Suriyeliler özelinde uyum konusunu tartışmaya açan bu çalışma ile dikkate alınması gereken üç husus öne çıkmaktadır: i) Yerel halkın Suriyelilere yönelik algısının olumsuz olması ve bu algının giderek kalıplaşması, toplumsal kabul ve uyum açısından bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Entegrasyon/uyum sürecinin ilk adımı öncelikle taraflar arasında etkileşim ve iletişimin kurulmasıdır. Ancak yerel halkın Suriyeli algısının olumsuz olması taraflar arasındaki etkileşim ve iletişimin de sınırlı kalmasına neden olmakta ve bu durum toplumsal kaynaşmanın önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. ii) Kültürleşme stratejileri bağlamında Suriyelilerin ‘ayırılma (separation)’ stratejisini seçmesi ya da ‘ayırma (segregation)’ stratejisini seçmeye zorlanması ihtimali karşımıza çıkmaktadır. Her iki strateji de Suriyelilerin, toplumun genelinden ayrılarak kendi içine kapanma olasılığını artırmaktadır. Bu durumda Suriyelilerin de yerel halk ile etkileşim ve iletişimi sınırlı tutuma olasılığını ortaya koymaktadır. iii) Tüm bunlar Suriyelilerin giderek kapalı bir topluluk haline gelmesi ve toplum içinde kutuplaşmanın artması riskini gündeme getirmektedir.

Çalışmanın dikkat çektiği bu hususlar, uzun vadede toplumsal sorunlar ve çatışmaların yaşanmaması için uyum politikaları ve uygulamalarının, göç yönetimi sürecinde öncelik sırasına alınmasını gerekli kılmaktadır. Geçici koruma statüsü altında yaklaşık on bir yıldır Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin, en azından önemli bir kısmının kalıcı olacağı varsayımından hareketle entegrasyon/uyum sürecinin iyi yönetilmesi gerektiği düşünülmektedir. Buna göre bu çalışmada yapılan değerlendirme ve tartışmalar doğrultusunda uyum politikalarına ışık tutması için şunlar önerilebilir:

- Uyum politikaları geliştirilirken Suriyelilerin Türkiye’deki statüsünün tekrar değerlendirmeye alınması gerekmektedir. Suriyeliler Türkiye’de yasal olarak kalıcı mı olacak yoksa bir gün sistemli bir şekilde geri mi gönderilecekler? Bu sorunun cevabı belirsizliğini korurken Suriyeliler giderek Türkiye’de kalıcılaşmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin statülerinin geçicilik üzerine kurulu olması, kalıcı ve çözüm odaklı politikaların geliştirilmesi noktasında belirsizliklere neden olabilmektedir. Bu nedenle Suriyelilerin yasal statülerinin yeniden değerlendirmeye alınması ve mevcut koşullar çerçevesinde mevzuatın güncellenmesi önerilmektedir.
- Hedef grubun tanımlanması ve ihtiyaç alanlarının belirlenmesi önemli görülmektedir. Türkiye’de geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyeliler kim? Sosyal, demografik özellikleri, kültürel değerleri, günlük yaşam kalıpları/alışkanlıkları neler? Buna göre hedef grubun tanımlanması ve uyuma ilişkin ihtiyaç alanlarının belirlenmesi için kapsamlı bir araştırma ve ihtiyaç analizi yapılması önerilmektedir.
- Diğer taraftan kurumsal kapasitenin araştırılması, entegrasyon/uyum noktasında geliştirilen politikaların uygulanması sırasında bu durumun yerel halkta oluşturabileceği etkilerin analiz edilmesi ve buna yönelik gerekli önemlerin alınması önerilmektedir.

- Yerel halkın Suriyeli algısının olumsuz olması taraflar arasında etkileşim ve iletişimi sınırlayan bir etki oluşturabilmektedir. Bu nedenle uyum politikaları geliştirilirken yerel halkta oluşan Suriyeli algısı göz önünde bulundurulmalı ve bu algının bir çatışmaya dönüşmemesi için toplumun beklentileri ve hassas noktaları tespit edilmelidir.
- Suriyelilerin, toplumdan ayrışması ve kapalı bir topluluk haline gelmemesi için öncelikle mekânsal ayrışmanın önüne geçilmesi, yani Suriyelilerin şehirlerde belirli bölgelerde yoğunlaşmasının önlenmesi için sistemli bir iskân politikasının geliştirilmesi önemli görülmektedir. Sosyal anlamda ayrışmanın önüne geçilmesi için de 'sosyal kaynaşmaya' dönük çalışmalara öncelik verilmesi ve yerel halk ile Suriyeliler arasında etkileşim ve iletişimin artırılması önerilmektedir.
- Entegrasyon/uyum için ilk koşul etkileşim ve iletişim kurulmasıdır. İletişimin kurulması içinde tarafların ortak dili kullanması gerekmektedir. Bu noktada Suriyelilerin Türkçe öğrenmelerinin teşvik edilmesi, dil kurslarının yaygınlaştırılarak daha erişilebilir olması önerilmektedir. Çocukların okul ortamında, erkeklerin ise iş yaşamı içinde dil öğrenmeleri daha çabuk gerçekleşirken kadınların dil öğrenmesi gecikebilmektedir. Bu noktada kadınların da dil öğrenmelerinin teşvik edilmesine ayrıca önem verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.
- Suriyelilerin özellikle yapısal uyumlarının sağlanabilmesi için ekonomik ve eğitim sistemine dâhil edilmesi gerekmektedir. Entegrasyon/uyum sürecinde kendilerine yetebilir hale gelmeleri ve ekonomik olarak kendilerini güvende hissetmeleri için yabancı uyrukluların çalışma izinleri uygulamasının yeniden gözden geçirilmesi ve yasal iş piyasasına erişimin kolaylaştırılması önemli görülmektedir.
- Suriyelilerin önemli bir kısmının 18 yaş altında olduğu düşünüldüğünde, çocukların örgün eğitime katılımı ve devamı hem kayıp kuşakların oluşmaması hem de toplumsal kaynaşmanın sağlanması noktasında önemlidir. Buna göre Suriyeli çocukların okul kayıtları ve okula devamı noktasında ailelerin teşvik edilmesi, ayrıca okullarda yerel halk ve Suriyeli çocukların kaynaşmasına yönelik programlara yer verilmesi, hatta bu programlara ailelerin de dâhil edilmesi önerilmektedir.

Yasal olarak Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olacakları bildirilmese de önemli bir kısmının geri dönmeyeceğine dair genel bir kanının geliştiği ve bu nedenle uyum konusunun önemli bir mesele haline geldiği söylenebilir. Ancak bu çalışma ile mevcutta var olan göç politikaları, yerel halkın Suriyeli algısı ve Suriyelilerin giderek kendi içine kapanma riski nedeniyle Suriyelilerin sosyal uyumlarının istenilen düzeyde bir gelişme göstermeme olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmakta ve bu alanda yapılacak olan çalışmalar ile sunulacak çözüm önerilerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma her ne kadar teorik bir tartışma sunsa da yerel halkın Suriyeli algısının, Suriyelilerin uyum süreçlerini nasıl etkilediği/etkileyeceği, Suriyelilerin yerel halk ile kaynaşmaya nasıl baktıkları gibi hususlarda alan araştırmalarına zemin hazırlayabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca Suriyeliler özelinde uyum politikaları ve uygulamalarına dikkat çekilerek bu çalışmanın, Türkiye'de uluslararası koruma altında bulunan göçmenlerin de entegrasyon/uyumuna ilişkin çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

### **Kaynakça**

- Abadan-Unat, N. (2000). Küreselleşme, göç ve toplumsal değişim. Atacan, F., Ercan, F., Kurtuluş, H ve Türkay, M. (Ed.). *Mübeccel Kiray İçin Yazılar* (41-56). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Afet ve Acil Durum Başkanlığı. (2014a). *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri: Kardeş Topraklarındaki Misafirlik*. Ankara: AFAD Yayınları.

- Afet ve Acil Durum Başkanlığı. (2014b). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*. Ankara: AFAD Yayınları.
- Afet ve Acil Durum Başkanlığı. (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. Ankara: AFAD Yayınları.
- Ager, A. ve Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal Of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum*, 5(9), 95-123.
- Aksoy, N. (2001). Çokkültürlülük Üstüne. *Modernleşme ve Çokkültürlülük* (44-49). Helsinki Yurttaşlar Derneği Dizisi, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ateş, S. (2011). Türkiye ve mülteciler. Özlen Ç., Saime Ö. ve Şirin T. (Ed.). *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika* (309-347). Ankara: UNCHR Yayınları.
- Ayman, G. (2019). Suriyeli mülteciler bir güvenlik sorunu mu? Esen, A. ve Duman M. (Ed.). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (55-90). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Berry W. J. (2006b). Stress perspectives on acculturation. Sam, L., D. ve Berry, W., J. (Ed.). *The Cambridge Handbook Of Acculturation Psychology* (43-57). Cambridge Universty Press.
- Berry, W. J. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.
- Berry, W. J. (2006a). Contexts acculturation. Sam, L., D. ve Berry, W., J. (Ed.). *The Cambridge Handbook Of Acculturation Psychology* ( 27-42). Cambridge Universty Press.
- Berry, W. J. (2011). Integration and multiculturalism: way towards social salidity. *Papers On Social Representations, Peer Reviewed Online Journal*, Vol. 20, 1-21.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2019). *Global Trends: Forced Displacement in 2019*. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5ee200e37/unhcr-global-trends-2019.html>
- Bosswick, W. ve Heckmann, F. (2006). *Integration Of Migrants: Contribution Of Local And Regional Authorities*. Germany: European Forum For Migration Studies (EFMS) At The University Of Bamberg.
- Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskan sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.
- Boyraz, E., Sözüpek, H., Esen, S., Ay, O. (2018). Vicdan ve akıl kısılacında insanlık, komşuluk, kardeşlik: Suriyeli sığınmacılara ilişkin algılara politika pazarlaması perspektifinden bir bakış. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(1), 87-112.
- Castles, S. ve Miller, J. M. (2008), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bal, U., B ve Akbulut, İ (Çev). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. And vertovec, S. (2002). Integration: Mapping The Field. *Home Office Online Report 28/03*. London: Home Office
- Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/uyum ve yapısal bir analiz. Şeker, B., D., Sirkeci, İ. ve Yüceşahin S., İ. (Der). *Göç ve Uyum* (33-63). Birleşik Krallık: Transnational Press London.
- Çatalbaş, A. Ü. (2018). Modern *scheherazades*: Syrian refugee women's sexual confrontations in Turkey. In *Frontiers And Border Regions* (Ed. Darlene Miller). Vol. 1, 425-442.
- Demir, Ö. O. (2015). *Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler*. Ankara: Global Politika ve Strateji Yayınları.
- Demirbaş, B. ve Akyiğit, H. (2018). Suriyeli mülteci kadınların entegrasyon sürecinde sosyal ağların olumlu ve olumsuz etkileri. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 123-133.
- Diker, N. P. ve Karan, O. (2021). Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sosyal dışlanma ve geliştirdikleri direniş taktikleri: Ankara örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 281-321.
- Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli mültecilerin entegrasyonu: türkiye'nin eğitim ve istihdam politikaları. *Akademik Orta Doğu*, 10(1), 1-22.
- Elite Dialogue. (2017). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması*. Ankara: İGAM-HUGO.

- Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyeliler Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Ankara: Orion Kitapevi.
- Erdoğan, M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ile birlikte yaşamın çerçevesi. Esen A. ve Duman, M. (Ed.). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (131-150), İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).
- Erkan, E. (2019). Suriyeli göçmenler ve dini hayat: uyum, karşılaşma ve benzeşme Gaziantep örneği. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16(2), 51-92.
- European Forum For Migration Studies. (2006). *Integration And Integration Policies*. Heckmann, F. ( Director). Germany: Institute At The University Of Bamberg.
- Flaskerud J.H. (2007). Cultural competence column: acculturation. *Issues Ment Health Nurs*, 28, 543-546.
- Geçici Koruma Yönetmeliği Karar No. 2014/6883. (13.10.2014). Resmi Gazete No. 29153 (22.10.2017)
- Gordon, M. M. (1964). *Asimilation in American Life: The Role Of Race, Religion And National Orrigins*. New York: Oxford University Press.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Türkiye'de Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyelilerin İstatistikleri, Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: HUGO Yayınları.
- İçduygu, A. (2014). Bir siyaset ve siyasal alan olarak uluslararası göç: son yüzyılda dünya ve Türkiye. A. İçduygu, S. Erder ve Ö. F. Gençkaya (Ed.). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* (26-76), İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi (MİREKOÇ).
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme stresi kısıncındaki Suriyeli öğrenciler. *Turkish Studies*, 13(27), 971-990.
- Kaya, İ. ve Eren, Y. E. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri. İstanbul: SETA Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (1996). Göçmenlik mültecilik, yeni bir yaşam ve sonrası. *Toplum ve Göç* (271-282). II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Laçiner, Ö. (2001). Çokkültürlülük. *Moderneleşme ve Çokkültürlülük* (157-159). Helsinki Yurttaşlar Derneği Dizisi, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Martikainen, T. (2010). Din, göçmenler ve entegrasyon. N. Özmen (Çev.). *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 263-276
- Mazlumder (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacı Raporu*.
- Mültecilerin Hukuki Durumlarına Dair Cenevre Sözleşmesi. (Kabul Edilme 28.07.1951, Yürürlüğe Girme 22.04.1954), 189 UNTS 137.
- Orhan, O. ve Gündoğan, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Rapor No: 195, Ankara: ORSAM Yayınları.
- Öztürkler, H. ve Göksel, T. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*. Rapor No:196, Ankara: ORSAM Yayınları.
- Polat, F. Ç. ve Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye'deki Suriyelilere yönelik tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Dergi*, 1(1), 38-48.
- Redfield, R., Linton, R. & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist*, 38, 149-152.
- Sağlam, E. (2017). Avusturya'daki Türk göçmenlerin entegrasyon algıları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 140-169.
- Sam, L. D. (2006). Acculturation: conceptual background and core components. Sam, L., D. ve Berry, W., J. (Ed.). *The Cambridge Handbook Of Acculturation Psychology* (Ss.11-26). Cambridge Universty Press.
- Saygın S. ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.
- Suriyeliler Barometresi (SB) (2017). *Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Erişim Adresi: <http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/suriyeliler%20barometresi%20y%C3%B6netimi%20%C3%96zet.pdf>

- Şeker, D. (2006). Kente göç etmiş bir örnekte kültüre uyum (kültürlenme) süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-31.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40/2, 367-392.
- Şimşek, D. (2019). Türkiye'de Suriyeli mülteci entegrasyonu: zorlukları ve olanakları. *Ekonomi, Politika, Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Tanrıverdi, A. ve Ulu, M. (2020). Geçici koruma altına alınan Suriyelilerde göç, kültürleşme/kültürel uyum ve din ilişkisi: Kayseri örneği. *Bilimname XLIII*, 3, 169-212.
- Tunagür, M. ve Kardaş, M.N. (2021). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme yaşantıları (amaçları ve süreçte yaşadıkları sorunlar) üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 120-136.
- Tunga Y., Engin G. ve Çağiltay, K. (2020). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir alanyazın taraması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 317-333.
- Türk Vatandaşlığı Kanunu. No:5901, (Kabul Tarihi 29.05.2009, Yürürlüğe Girme Tarihi: 12.06.2009)
- Uluslararası Göç Örgütü. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. R. Perruchoud ve J. Redpath (Ed.), IOM Yayınları.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. No.6458, (Kabul Tarihi 04.04.2013, Yürürlüğe Girme Tarihi 04.04.2014), Resmî Gazete No. 28615. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yıldırım, S., İsmailoğlu, E. ve İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi*, 35, 107-126.

## EXTENDED ABSTRACT

As a result of the development of communication and transportation opportunities with globalization, human mobility has increased in the international arena. This situation also led to the increase and diversification of international migration. Various types of migration such as regular/legal, irregular/illegal, permanent/temporary, voluntary/compulsory, asylum seeker/refugee in the international arena have become the subject of discussion and research today. Especially the migration of asylum seekers and refugees has come to a point where it should be taken into account due to situations that endanger people's life safety, such as war, conflict, terrorism, physical and psychological pressure.

Due to the war in Syria in 2011, the largest refugee migration of the last century was experienced. As a result of this war, millions of people were forcibly displaced and had to take refuge in other countries. Turkey has been the country hosting the highest number of Syrian refugees in this process. Syrian refugees in Turkey have been living under temporary protection status for about ten years. However, it has come to the fore that the Syrians in Turkey are becoming permanent over the years and therefore there is a need for integration-oriented policies. It makes it necessary to open up for discussion in which direction the integration and social cohesion of Syrians will develop because of the negative perception of the local people towards Syrians, the inability to meet the needs in terms of integration and the inadequacy of migration policies. In this study, it is discussed how the process of integration of Syrians living in Turkey will progress and what should be considered in this process.

Integration is a process that requires both immigrants and local people to adapt to each other. Integration is a process that continues for generations and structured policies are needed for this process to be successful. Otherwise, there is a risk of social conflicts and social polarization. Therefore, the integration of Syrians living in Turkey is becoming increasingly important. In this context, the issue of social cohesion of Syrians living in Turkey is discussed in the context of acculturation. Acculturation is defined as a process in which mutual cultural and psychological changes occur as a result of interaction between individuals or groups with different cultures. While experiencing acculturation, groups with different identities and cultures choose strategies that are suitable for them. According to this; If the non-dominant group in the society does not want to maintain its own cultural identity and chooses the dominant culture, 'assimilation'; if it preserves the values of its origin culture and avoids interaction with the dominant culture 'separation'; if it both maintains its own culture and interacts with the dominant society 'integration'; 'marginalization' strategy is adopted if the willingness to maintain its own cultural continuity and interact with the dominant society is low

However, as long as the Syrians in Turkey stay in the country, the perception of the local people towards them develops in a negative way. This is an obstacle to integration and social cohesion. When the subject is dealt with in the context of acculturation, the risk of segregation from the society rather than integration arises. In other words it is considered that the risk of Syrians becoming increasingly withdrawn and separating from society is high. It is thought that the Syrians, who cannot enter a successful adaptation process, will try to exist with the social relations networks they have developed and this will increase the social polarization. For this reason, it is considered that social cohesion and cultural integration issues should be carefully considered while developing integration policies.

While developing integration policies, the status of Syrians in Turkey should be re-evaluated. While Syrians are becoming more and more permanent in Turkey, the fact that their status is based on temporariness causes uncertainties in the development of permanent and solution-oriented policies. In addition, the negative perception of the local people should be taken into account in the policy development process and social balance should be observed. The most important reason for the negative perception of Syrians in the local population is that they have a number of fears and concerns about Syrians, including

economic, security, political and social. It is necessary to discuss how right the local people's fears and concerns about Syrians, and to conduct extensive research in this direction. In order for the fears and concerns of the local people towards the Syrians not to turn into prejudice and exclusion, there should be correct information channels for the public. Finally, it is considered that there is a need to prevent the Syrians from being withdrawn from the society and to become introverted and to develop policies for social cohesion.